

GEORGE ORWELL

—
1984.

NAKLADNIK

Egmont d.o.o.
Višnjevac 3, Zagreb

ZA NAKLADNIKA

Bruno Barbić

UREDNIKA

Ivana Mirošević

LEKTURA

Paula Lesički

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Blid

DIZAJN KORICA

Punkt studio d.o.o.

TISAK

Grafički zavod Hrvatske d.o.o.
Zagreb, listopad 2022.

NASLOV IZVORNICA

George Orwell, 1984
Dizajn naslovne ilustracije: © Kaitlin Kall

© za hrvatsko izdanje Egmont d.o.o., 2022.
Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige
ne smije biti objavljen ili pretisnut bez prethodne
suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava.

ISBN: 978-953-13-2422-9

Cip zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001150822.

GEORGE ORWELL

1984.

S engleskoga prevela
Ivana Ostojčić

PULS

PRVI DIO

1. POGLAVLJE

Bio je vedar studen travanjski dan, a satovi su upravo otkucavali trinaest. Winston Smith, začahurivši bradu u prsa ne bi li izbjegao žestoki vjetar, brzo se provukao kroz staklena vrata stambene zgrade Pobjeda, no ipak ne dovoljno brzo da za njim ne bi ušao i vihor šljunkovite prašine.

Hodnik je vonjao po kuhanom kupusu i starim otiračima. Na jednome je kraju na zid bio pribijen plakat u boji, prevelik za izlaganje u zatvorenom prostoru. Prikazivao je samo golemo lice, šire od metra: lice muškarca od kakvih četrdeset i pet godina, gustih crnih brkova i markantnih crta lica. Winston se zaputio prema stepenicama. Čekati dizalo nije imalo smisla. I u najboljim bi trenutcima radilo rijetko, a trenutno je za dana struja bila isključena, kao jedna od mjera štednje tijekom priprema za Tjedan mržnje. Sedam je stepeništa vodilo do stana, a Winston, kojemu je bilo trideset i devet godina i imao je venski ulkus iznad desnog gležnja, uspinjao se polako, nekoliko se puta odmarajući. Na svakom polukatu, preko puta okna za dizalo, sa zida je piljio plakat s golemim licem. Bila je to slika izvedena tako da te taj pogled prati kamo god krenuo. VELIKI BRAT TE GLEDA, pisalo je ispod.

U stanu je dubok, ugodan glas iščitavao popis brojki koje su nešto saopćavale o proizvodnji sirovog željeza. Glas

je dopirao iz duguljaste metalne ploče nalik zamagljenom ogledalu koja je dijelom prekrivala desni zid. Winston je okrenuo prekidač i glas je donekle utihnuo, iako su se riječi još uvijek mogle razabrati. Uređaj (nazivao se telezaslonom) se mogao prigušiti, no nikako ga se nije moglo u potpunosti isključiti. Prišao je prozoru: ta sićušna, krhka prilika, čija je mršavost još više dolazila do izražaja zbog plavog kombinezona koji je bio odora Partije. Kosa mu je bila veoma svijetla, lice prirodno rumeno, koža ogrubjela od hrapavog sapuna, tupih britvica i studeni zime koja je netom završila.

Vani je, čak i kroz zatvoren prozor, svijet izgledao hladno. Niz ulicu su omanji vrtlozi vjetra vijorili prašinu i poderane papire, a iako je sunce sjalo i nebo je bilo oštro plavo, kao da nigdje ni u čemu nije bilo boje, osim na onim plakatima koji su bili posvuda polijepljeni. Crno brkato lice piljilo je neumoljivo sa svakog ugla. Jedan je stajao i na pročelju zgrade ravno preko puta. VELIKI BRAT TE GLEDA, pisalo je, dok su crne oči gledale duboko u Winstonove. Dolje na ulici jedan je drugi plakat, poderan s jednog kuta, na mahove mlatarao na vjetru, naizmjenice otkrivajući i pokrivajući jednu jedinu riječ: ENGSOC. Negdje u daljini jedan je helikopter lebdio među krovovima, na tren zatreperviši poput različka, a potom se žustro zaputivši dalje u zavojitom letu. Bila je to policijska ophodnja što je ljudima zavirivala kroz prozore. No ophodnje nisu bile važne. Važna je bila jedino Misaona policija.

Winstonu iza leđa glas s telezaslona i dalje je blebetao o sirovom željezu i premašivanju Devetog Trogodišnjeg plana. Telezaslon je mogao istovremeno i zaprimati i odašiljati. Pokupio bi bilo kakav zvuk iznad razine vrlo tihog šapta koji bi Winston ispustio, štoviše, dokle god je ostajao u vidnom polju koje je metalna ploča zahtijevala, moglo ga se i vidjeti i čuti. Nije, naravno, bilo moguće znati gledaju li ga u svakom trenutku. Koliko se često, ili po kojem načelu, Misaona policija uključivala u pojedine uređaje moglo se samo nagađati. Zamislivo je čak i da promatra svakoga cijelo vrijeme. No, u svakom slučaju, može se uključiti u

tvoj uređaj kada god poželi. Moraš živjeti — živiš, iz navike koja je postala nagon — s pretpostavkom da svaki zvuk koji proizvedeš netko čuje te da, osim u tami, netko analizira svaki tvoj pokret.

Winston bi telezaslonu okretao leđa. Tako je bilo sigurnije, iako, kao što je dobro znao, čak te i leđa mogu odati. Kilometar dalje Ministarstvo istine, njegovo radno mjesto, uzdizalo se golemo i bijelo nad sumornim krajolikom. *Ovo je*, pomislio je sa svojevrsnim nejasnim gađenjem — *ovo je London, najvažniji grad Prvog Uzletišta, treće najnapučenije pokrajine u Oceaniji*. Pokušavao je dohvatiti kakvo sjećanje iz djetinjstva koje bi mu potvrdilo je li London oduvijek bio upravo ovakav. Je li pogled oduvijek pucao na oronule devetnaestostoljetne kuće, s bočnih strana zastrte gomilama drva, prozora oblijepljenih kartonom i krovova valovitim željezom, čiji su se poludjeli dvorišni zidovi naginjali u svim smjerovima? A što je s bombama pogodanim područjima gdje je zrakom vijorila žbuka u prahu, a vrbolika se širila preko ruševina; a tek s mjestima gdje su bombe raščistile veće površine i gdje su potom niknule prljave kolonije drvenih nastambi nalik kokošinjcima? No uzalud, nije se mogao sjetiti: od njegova djetinjstva nije ostalo ništa osim niza jarko osvijetljenih slika, koje su mu se javljale bez ikakve pozadine, uglavnom nerazumljive.

Ministarstvo istine — Ministina, na novogovoru¹ — bilo je neočekivano drugačije od bilo koje druge zgrade na vidiku. Bila je to golema piramidalna građevina od svjetlucavog bijelog betona, što se, terasu po terasu, uzdizala tri stotine metara uvis. S mjesta gdje je stajao Winston mogle su se jedva iščitati, ispisane elegantnim slovima na bijeloj pozadini, tri Partijine krilatice:

RAT JE MIR
SLOBODA JE ROPSTVO
NEZNANJE JE MOĆ.

¹ Novogovor je bio službeni jezik Oceanije; za prikaz njegove strukture i etimologije, vidjeti Dodatak.

Ministarstvo istine, kažu, sastojalo se od tri tisuće prostorija iznad razine tla, a sukladno tome se granalo i pod zemljom. Po cijelom Londonu bile su još samo tri druge zgrade slična izgleda i veličine. Toliko su zasjenile okolnu arhitekturu da su se s krova stambene zgrade Pobjeda mogle vidjeti sve četiri istovremeno. U njima su obitavala četiri Ministarstva na koje se dijelio čitav vladin aparat. Ministarstvo istine, koje se bavilo vijestima, zabavom, obrazovanjem i likovnim umjetnostima. Ministarstvo mira, koje se bavilo ratom. Ministarstvo ljubavi, koje je provodilo zakon i red. I Ministarstvo obilja, nadležno za gospodarstvo. Njihova su imena na novogovoru glasila: Ministina, Minmir, Minljub i Minob.

Ministarstvo ljubavi zaista je ulijevalo strah u kosti. Bilo je potpuno bez prozora. Winston nikada nije ušao u Ministarstvo ljubavi, nije mu čak ni prišao na pola kilometra. Onamo se nije moglo, osim po nekom službenom poslu, a i tada bi se morao probijati kroz labirint zamršenih bodljikavih žica, čeličnih vrata i skrivenih gnijezda strojnica. Čak su i ulice koje su vodile do njegovih vanjskih ograda vrvjele stražarima majmunskih lica u crnim odorama, naoružanim pendrecima.

Winston se naglo okrenuo. Crte lica namjestio je u izraz tihog optimizma koji se savjetovao prilikom okretanja prema telezaslonu. Prošao je kroz sobu do majušne kuhinje. Napuštajući Ministarstvo u ovo doba dana žrtvovao je ručak u kantini, svjestan da u kuhinji nema nikakve hrane osim gromade tamnog kruha koji je morao sačuvati za sutrašnji doručak. S police je spustio bocu bezbojne tekućine s običnom bijelom naljepnicom na kojoj je pisalo DŽIN POBJEDA. Iz boce se širio odvratani, uljen smrad, poput kineske rakije od riže. Winston si je natočio gotovo punu šalicu i, pripremiivši se na šok, iskapio je kao da pije lijek.

Lice mu je istog trena pocrvenjelo, a iz očiju potekle suze. Imalo je okus dušične kiseline, a štoviše, kada bi progutao, dobio bi osjećaj kao da te netko mlatnuo gumenom palicom u potiljak. Trenutak kasnije žarenje se u želucu

smirilo, a svijet je djelovao nekako veselije. Izvukao je cigaretu iz zgužvane kutije na kojoj je pisalo CIGARETE POBJEDA i nesmotreno je uspravio, tako da je duhan ispao na pod. Sa sljedećom je imao više uspjeha. Vratio se u dnevnu sobu i sjeo za stolić lijevo od telezaslona. Iz ladice je izvadio držalo, bočicu tinte i debelu obimnu praznu knjigu crvene poleđine i korica mramornog uzorka.

Iz nekog je razloga telezaslon u dnevnoj sobi bio na neobičnom mjestu. Umjesto da je stajao, što bi bilo normalno, na stražnjem zidu, odakle bi pokrивao čitavu sobu, bio je na dužem zidu, nasuprot prozoru. S jedne mu se strane nalazila plitka niša gdje je sada sjedio Winston i koja je, kada su stanovi građeni, vjerojatno bila namijenjena polici za knjige. Sjedeći u niši i držeći se uza zid Winston je mogao ostati izvan dometa telezaslona, što se tiče vidljivosti. Dakako, moglo ga se čuti, no dokle god je bio u sadašnjem položaju, nije ga se moglo vidjeti. Dijelom mu je i neobična geografija sobe naložila ono što će sada učiniti.

No to mu je također naložila i knjiga koju je upravo izvukao iz ladice. Bila je to nesvakidašnje lijepa knjiga. Njezin gladak, meki papir, pomalo požutio od starosti, nije se proizvodio već barem četrdeset godina. Međutim, slutio je da je knjiga i mnogo starija od toga. Ugledao ju je u izlogu neuredne male staretinarnice u siromašnom dijelu grada (nije se trenutno mogao sjetiti kojem) i odmah ga je obuzela neutaživa želja da je kupi. Članovi Partije nisu smjeli pohoditi obične prodavaonice (zvalo se to »trgovinom na slobodnom tržištu«), no toga se pravila nije strogo držalo jer je bilo raznih stvari, poput vezica za cipele ili britvica, koje se drugačije nisu mogle nabaviti. Brzinski je pogledao lijevo i desno niz ulicu, a zatim šmugnuo unutra i kupio knjigu za dva i pol dolara. U to je vrijeme nije svjesno želio za neku određenu svrhu. Odnio ju je kući u aktovki s osjećajem grizodušja. Bez obzira na to što u njoj ništa nije pisalo, bila je to kompromitirajuća imovina.

Spremao se početi pisati dnevnik. Nije to bilo protuzakonito (ništa nije bilo protuzakonito budući da više nije

bilo zakona), no ako ga otkriju, bilo je prilično izvjesno da će ga osuditi na smrt ili barem na dvadeset i pet godina u radnom logoru. Winston je umetnuo pero u držalo i isisao masnoću. Pero je bilo zastarjelo oruđe, rijetko se koristilo čak i za potpise, a on ga je nabavio, potajice i uz poteškoće, naprosto zato što je imao osjećaj da prekrasan meki papir zaslužuje da se po njemu piše pravim perom, a ne da se grebe kemijskom olovkom. Zapravo nije imao naviku pisati rukom. Osim vrlo kratkih bilježaka, običavalo se sve diktirati u govoropisač, što je dakako za ovu svrhu bilo nemoguće. Umočio je pero u tintu, a zatim na tren zastao. Nešto mu je zadrhtalo u crijevima. Obilježiti papir značilo je odlučno djelovati. Malim nezgrapnim slovima ispisao je:

Dana 4. travnja 1984.

Naslonio se. Obuzeo ga je osjećaj posvemašnje bespomoćnosti. Za početak, nije mogao sa sigurnošću znati je li uopće 1984. Moralo je biti tu negdje, jer je bio prilično uvjeren da ima trideset i devet godina, a vjerovao je da je rođen 1944. ili 1945. No u današnje vrijeme nije bilo moguće točno utvrditi nijedan datum unutar godinu ili dvije.

Za koga točno, odjednom mu je sinulo zapitati se, piše taj dnevnik? Za budućnost, za još nerođene. Na trenutak mu se um zabavljao dvojbenim datumom na stranici, a zatim je nabasao na prepreku novogovorske riječi DVO-MISAO. Po prvi je put postao svjestan razmjera onoga u što se upustio. Kako uopće komunicirati s budućnošću? To je samo po sebi nemoguće. Ili će budućnost nalikovati sadašnjosti, a u tom ga slučaju neće slušati, ili će biti drugačija, a tada će njegova muka biti beznačajna.

Neko je vrijeme sjedio i tupo zurio u papir. S telezaslona je odjednom zaszvirala žustra vojna glazba. Zanimljivo, kao da nije samo izgubio moć samoizražavanja, nego kao i da je zaboravio što je to zapravo uopće htio reći. Već se tjednima pripremao na ovaj trenutak i nikada mu nije palo na pamet da bi mu moglo zatrebati išta osim hrabrosti. Samo pisanje bit

će lako. Samo mora na papir prenijeti taj neprekinut nemirni monolog koji mu prolazi kroz glavu, doslovno već godinama. No sada kao da je i taj monolog presušio. Štoviše, venski ga je ulkus počeo nesnosno svrbjeti. Nije ga se usudio počešati, jer kada god bi to učinio, uvijek bi se upalio. Sekunde su otkucavale. Nije bio svjestan ničega izuzev prazne stranice pred sobom, svrbeža iznad gležnja, brenčanja glazbe i blage opijenosti džinom.

Odjednom je počeo pisati u čistoj panici, tek nesavršeno svjestan onoga u što se upustio. Njegov sićušan, djetinji rukopis vrludao je gore-dolje po stranici, ostavljajući za sobom prvo tiskana slova, a zatim čak i točke:

Dana 4. travnja 1984. Sinoć u kinu. Sve ratni filmovi. Jedan jako dobar o brodu punom izbjeglica koje bombardiraju negdje na Sredozemlju. Publiku su jako zabavili kadrovi jednog golemog debelog tipa koji je pokušavao plivati dok ga je helikopter ganjao, prvo ga vidiš kako se ljuljuška u vodi kao pliskavica, tada ga vidiš kroz ciljnike helikoptera, a onda odjednom bude pun rupa, more oko njega postane ružičasto, pa potone naglo kao da je kroz rupe u njemu počela puštati voda, publika je urlala od smijeha kad je potonuo. onda vidiš čamac za spašavanje pun djece iznad kojeg kruži helikopter. jedna sredovječna žena možda židovka sjedila je na pramcu s dječakom od kakve tri godine u naručju. dječak je vrištao od straha i skrivao glavu njoj u prsima kao da je pokušava zarinuti u nju a žena ga je grlila i tješila iako je i sama bila premrla od strave, cijelo vrijeme ga je pokrivala što je više mogla kao da će ga njene ruke zaštititi od metaka. onda je helikopter ispustio bombu od 20 kila na njih uz čudesan bljesak i čamac se raspao u komadiće. onda predivan kadar djetetove ruke kako leti visoko visoko u zrak valjda ju je pratio helikopter s kamerom na nosu pa se čulo puno pljeskanja s partijskih sjedala ali neka žena iz prolačkog dijela kina je odjednom digla frku i počela vikati da to nisu smjeli pokazivati pred djecom da to nije u redu pred djecom nije u redu sve dok je policija nije dok je nije izbacila van mislim da joj se ništa nije dogodilo nikog briga nije što kažu prolci tipična prolačka reakcija oni nikad...

Winston je prestao pisati, dijelom i jer ga je uhvatio grč. Nije znao što ga je nagnalo da iz sebe izbacii ovu bujicu

gluposti. No zanimljivo je bilo to što, dok je to činio, jedna se posve drugačija uspomena razbistrila u njegovoj glavi, toliko da ju je gotovo poželio zapisati. Upravo zbog tog drugog događaja, shvaćao je sada, odjednom je odlučio vratiti se kući i danas započeti dnevnik.

Zbilo se to toga jutra u Ministarstvu, ako za nešto tako nebulozno uopće možemo reći da se zbilo.

Bilo je gotovo jedanaest sati, a u Odjelu pismohrane, gdje je Winston radio, izvlačili su stolce iz odjeljaka i gomilali ih na sredini prostorije nasuprot velikom telezaslonu, pripremajući se za Dvominutnu mržnju. Winston se upravo smještao u jedan od srednjih redova, kada je dvoje ljudi koje zna iz viđenja, no s kojima nikada nije razgovarao, neočekivano ušlo u prostoriju. Jedno od njih bila je djevojka kraj koje bi često prolazio hodnicima. Nije joj znao ime, no znao je da radi u Odjelu umotvorina. Vjerojatno je — budući da ju je katkada viđao zamašćenih ruku i s ključem — radila neki mehanički posao na nekom od novovjekih pisaćih strojeva. Bila je odvažna izgleda, stara otprilike dvadeset i sedam godina, guste kose, pjegava lica i žustrih, atletskih pokreta. Uska grimizna vrpca, zaštitni znak Zajednice mladeži za borbu protiv spolnosti, bila joj je nekoliko puta omotana oko struka kombinezona, taman toliko stegnuta da joj istakne obrise bokova. Winstonu je bila mrska otkako ju je prvi put ugledao. Znao je razlog. Zbog ozračja travnjaka za hokej, hladnih kupki, zadružnih izleta i općenitog čistunstva kojim je odisala. Mrske su mu bile gotovo sve žene, a osobito mlade i zgodne. Uvijek su upravo žene, poglavito mlade, bile najzadrtije poslušnice Partije, gutačice krilatica, špijunke amaterke i otkrivačice nesvakidašnjosti. Međutim, ova konkretna djevojka odavala mu je dojam da je opasnija od većine. Jednom kada su se mimoilazili u hodniku brzinski je bacila na nj pogled iskosa kojim kao da ga je probola i na tren ispunila čistom jezom. Čak je i pomislio da je možda agentica Misaone policije. To je, istini za volju, bilo vrlo malo vjerojatno. Svejedno je i dalje osjećao neobičnu nelagodu, koja je u sebi nosila i strah i negostoljubivost, kada god bi mu bila u blizini.

Druga je osoba bio muškarac po imenu O'Brien, član Unutarnje partije i obnašatelj neke tako važne i neshvatljive dužnosti da je Winston imao tek mutnu ideju o njezinoj prirodi. Ljudi okupljeni oko stolaca smjesta su zašutjeli kada su ugledali crni kombinezon člana Unutarnje partije kako se približava. O'Brien je bio krupan, korpulentan čovjek debela vrata i gruba, duhovita, okrutna lica. Unatoč dojmljivom izgledu, imao je izvjesnog šarma u nastupu. Imao je taj neki štos kako si je poravnavao naočale na nosu, koji je bio čudnovato simpatičan — i, nekako neobjašnjivo, neobično civiliziran. Bila je to kretnja koja je možda podsjećala, ako itko uopće više tako razmišlja, na osamnaestostoljetnog plemića koji nudi svoju burmuticu. Winston je O'Briena vidio možda desetak puta u jednako toliko godina. Pobuđivao je u njemu duboko zanimanje, i to ne samo zato što ga je intrigirao kontrast O'Brienova otmjenog nastupa i boksačke vanjštine. Mnogo više zato što je potajice vjerovao — ili možda čak ne vjerovao, nego se tek nadao — da O'Brienova politička pravovjernost nije savršena. Nešto na njegovu licu neodoljivo je na to ukazivalo. A opet, možda mu iz lica nije isijavalo krivovjerje, već naprosto inteligencija. No kako god bilo, djelovao je poput čovjeka s kojim bi mogao razgovarati, ako bi ikako uspio prevariti telezaslon i dobiti ga nasamo. Winston se nikada nije ni najmanje potrudio da sazna je li tako; zaista, ne postoji način da se to izvede. U tom trenutku O'Brien je bacio pogled na ručni sat, vidio da je gotovo jedanaest, i očigledno odlučio ostati u Odjelu pismohrane dok ne završi Dvominutna mržnja. Zauzeo je stolac u istom redu kao i Winston, dva mjesta dalje. Sitna, pepeljasta žena koja je radila u odjeljku do Winstona sjedila je između njih. Tamnokosa djevojka smjestila se odmah iza.

Trenutak kasnije, jeziv, promukao govor, kao iz kakvog čudovišnog stroja koji radi bez ulja, prodro je iz telezaslona s kraja prostorije. Bila je to buka od koje škrguću zubi i ježi se kosa na potiljku. Mržnja je započela.

Po običaju, lice Emmanuela Goldsteina, Narodnog neprijatelja, bljesnulo je na zaslonu. Ponegdje u publici začulo

se siktanje. Pepeljasta ženica cijuknula je od straha i gađenja. Goldstein je bio odmetnik i otpadnik koji je nekoć davno (koliko davno, nitko se zapravo ne sjeća) bio jedna od vodećih ličnosti Partije, gotovo jednak samom Velikom bratu, a zatim se upleo u proturevolucionarne radnje, bio osuđen na smrt, pa je zagonetno pobjegao i nestao. Emisije Dvominutne mržnje mijenjale su se iz dana u dan, no nije bilo nijedne u kojoj središnji lik ne bi bio Goldstein. On je bio veleizdajnik, prvi oskrvritelj Partijine čistoće. Svi kasniji zločini protiv Partije, sve izdaje, sabotaze, krivovjerja, odstupanja, potekli su ravno iz njegova nauka. Negdje na ovom svijetu još je uvijek bio živ i sijao svoje zavjere: možda negdje onkraj mora, pod zaštitom stranih plaćenika, možda čak — kako se povremeno govorkalo — u nekom skrovištu u samoj Oceaniji.

Winstonu se stegnuo ošit. Goldsteinovo lice nije nikada mogao gledati bez bolne mješavine osjećaja. Bilo je to vitko židovsko lice, s obimnom čupavom aureolom sijede kose i kozjom bradicom — pametno lice, a opet nekako neodvojivo prijezira vrijedno, sa svojevršnom senilnom budalaštinom u dugom tankom nosu, pri vrhu kojeg su se kočoperile naočale. Nalikovalo je ovčjem licu, a i sam mu je glas nekako ovčje zvučao. Goldstein je izgovarao svoj uobičajeni otrovni napad na doktrine Partije — toliko pretjeran i izopačen napad da bi ga i dijete prozrelo, a opet dovoljno uvjerljiv da uzbuni čovjeka da bi drugi, manje razboriti od njega samoga, mogli u to povjerovati. Vrijeđao je Velikog brata, prokazivao diktaturu Partije, zahtijevao trenutačno sklapanje mira s Euroazijom, zagovarao slobodu govora, slobodu tiska, slobodu okupljanja, slobodu misli, histerično izvikivao da je revolucija izdana — sve to eksplozivnim višesložnim govorom koji je na neki način parodirao uobičajeni stil Partijinih govornika, pa čak i sadržavao riječi iz novogovora: više, ustvari, riječi iz novogovora no što bi ijedan član Partije običavao koristiti u stvarnom životu. A cijelo vrijeme, kako nitko ne bi posumnjao u zbiljskost o kojoj je Goldstein prevarantski baljezgao, iza njegove glave na telezaslonu koračale su beskonačne postrojbe euroazijske

vojske — red za redom stamenih muškaraca bezizražajnih azijskih lica, koji bi isplivali na površinu zaslona, potom iščezli da bi ih zamijenili drugi njima slični. Tupo ritmično bubnjanje vojničkih bakandži odjekivalo je u pozadini Goldsteinova meketava glasa.

Prije nego što je proteklo i trideset sekundi Mržnje, razuzdani gnjevni povici počeli su izlijetati iz polovice ljudi u prostoriji. Samozadovoljno ovčje lice na zaslonu i zastrašujuća snaga euroazijske vojske iza njega bili su nepodnošljivi: osim toga, prizor, pa čak i pomisao na Goldsteina automatski su izazivali strah i bijes. Bio je postojaniji predmet mržnje i od Euroazije i od Istočne Azije, budući da bi, kad je Oceanija s jednom od ovih Sila ratovala, s drugom obično bila u miru. No neobično je bilo to što iako su Goldsteina mrzili i prezirali baš svi, iako su se svaki dan po tisuću puta, po peronima, telezaslonima, novinama, knjigama njegove teorije odbacivale, razbijale, ismijavale, izlagale očima javnosti kao bijedne idiotarije, što su i bile — unatoč svemu tome, njegov utjecaj nikada nije jenjavao. Uvijek je bilo novih naivaca koji su samo čekali da ih on zavede. Ne bi dan prošao, a da Misaona policija ne bi razotkrila špijune i sabotere što su djelovali po njegovu nalogu. Zapovijedao je silnom vojskom u sjeni, podzemnom mrežom urotnika posvećenih svrgavanju Države. Bratstvo, tako su se navodno zvali. Šaputale su se i glasine o strahotnoj knjizi, zbirci svega krivovjerja, čiji je tvorac bio Goldstein i koja je potajice uokolo kružila. Bila je to knjiga bez naslova. Ljudi su je zvali, ako i uopće, jednostavno KNJIGOM. No o takvim stvarima saznavalo se tek iz nejasnih glasina. I Bratstvo i KNJIGA bili su tema koju niti jedan normalni član Partije nije spominjao ako bi je ikako mogao izbjeći.

U drugoj minuti Mržnja se zagrijala do usijanja. Ljudi su skakali gore-dolje na mjestu te urlali iz petnih žila u želji da nadglasaju izluđujući meket što je dopirao sa zaslona. Pepeljasta je ženica poružičastila, a usta su joj se otvarala i zatvarala kao ribi na suhom. Čak se i krupno O'Brienovo lice zajapurilo. Sjedio je na stolcu vrlo uspravno, silna su mu

se prsa nadimala i drhtala kao da se suprotstavlja naletu plimnog vala. Tamnokosa djevojka iza Winstona počela je urlati »Svinjo! Svinjo! Svinjo!« i odjednom je zgrabila težak rječnik novogovora i zavitlala ga prema zaslonu. Pogodio je Goldsteina u nos i odbio se, no glas je neumoljivo nastavio. U trenutku lucidnosti Winston je ustanovio da i on sam urla zajedno s ostalima i žučljivo udara petom o prečku svoje stolice. Kod Dvominutne mržnje nije bilo grozno to što je čovjek morao odglumiti svoju ulogu, već to što nije bilo moguće ne pridružiti se. U roku trideset sekundi bilo kakvo pretvaranje bilo je nepotrebno. Grozomorna ekstaza straha i osvetoljubivosti, želja za ubijanjem, mučenjem, razbijanjem lica maljem, protekla je kroz sve okupljene poput električne struje, pretvarajući svakoga, čak i protiv njegove volje, u izobličeniog, gromoglasnog luđaka. A opet, bijes koji se osjećao bio je apstraktan, neusmjereni osjećaj koji se lako prebacivao s jednog predmeta na drugi poput plamena lemilice. Tako u jednom trenutku Winstonova mržnja uopće nije bila usmjerena protiv Goldsteina, već, upravo suprotno, protiv Velikog brata, Partije i Misaone policije. U takvim je trenucima njegovo srce hitalo samotnom, izrugivanom krivovjerniku sa zaslona, jedinom čuvaru istine i zdravog razuma u svijetu laži. A zatim bi se već trenutak poslije sjedinio s ljudima oko sebe, a sve što se govorilo o Goldsteinu učinilo mu se istinitim. U tim se trenucima njegov skriveni prezir prema Velikom bratu pretvarao u obožavanje, Veliki se brat uzdizao kao nepobjedivi, neustrašivi zaštitnik, stijena koja prkosi azijskim hordama, a Goldstein, unatoč izolaciji, bespomoćnosti i sumnji koja je lebdjela nad njegovim postojanjem uopće, doimao se poput kakvog sablasnog vrača, koji samom snagom svog glasa može uništiti ustroj civilizacije.

Kadikad je čak bilo moguće i upraviti svoju mržnju u ovom ili onom smjeru snagom volje. Odjednom je, uz silovit napor s kakvim odmičemo glavu od jastuka u noćnoj mori, Winston uspijevao prebaciti svoju mržnju s lica na zaslonu na tamnokosu djevojku iza sebe. U glavi su mu bljesnule

slikovite, prekrasne halucinacije. Batinao bi je do smrti gu-
menim pendrekom. Zavezao bi je голу za stup i odapeo u
nju hrpu strelica kao u svetog Sebastijana. Silovao bi je i
prerezao joj grkljan na vrhuncu čina. Štoviše, sada je i bolje
nego prije razumio ZAŠTO je mrzi. Mrzi je jer je bila mlada,
lijepa i bespolna, jer je htio s njom završiti u krevetu, a to se
nikada neće dogoditi, jer se oko njezina dražesnog podatnog
struka, koji kao da je zvao da ga obgrliš rukom, nalazila
samo ogavna grimizna vrpca, nasilan simbol čednosti.

Mržnja je došla do usijanja. Goldsteinov glas pretvorio
se u stvarno blejanje ovce, a na tren mu se i lice pretvorilo
u ovčje. Potom se ovčje lice pretopilo u obličje euroazij-
skog vojnika koji je nadirao, golem i stravičan, njegova je
strojnica tutnjila, kao da je izvirao s površine zaslona, zbog
čega su se ljudi u prvom redu na svojim sjedalima trznuli
unatrag. No u istom trenutku, uz sveopći dubok uzdah
olakšanja, neprijateljska se prilika preobrazila u lice Velikog
brata, crne kose i crnog brka, puno moći i zagonetnog mi-
ra, toliko golemo da je gotovo ispunilo zaslon. Nitko nije
čuo što je Veliki brat govorio. Bilo je to tek nekoliko riječi
ohrabrenja, kakve se izgovaraju u jeku bitke, međusobno
nerazlučivih, no koje su sokolile već samom činjenicom da
su izgovorene. Lice Velikog brata zatim je opet izbljedje-
lo, a zamijenile su ga tri krilatice Partije ispisane velikim
tiskanim slovima:

RAT JE MIR

SLOBODA JE ROPSTVO

NEZNANJE JE MOĆ.

No lice Velikog brata još se nekoliko sekundi zadržalo
na zaslonu, kao da je njegov učinak na svačije očne jabučice
bio preživopisan da bi odmah izbljedio. Pepeljasta ženica
bacila se preko naslona stolca ispred sebe. Drhtavim šaptom
koji je zvučao poput »Spasitelju moj!« pružila je ruke prema
zaslonu. Potom je zarila lice u dlanove. Očito je izgovarala
molitvu.

U tom trenu svi su prisutni duboko, polagano, ritmično zapjevali »V-B!... V-B!« — bez prekida, vrlo polagano, s dugačkom stankom između »V« i »B« — bio je to tmast, mrmljavi šum, nekako neobično divlji, u pozadini kojega kao da se čuo topot bosih stopala i bubnjanje tomova. Trajalo je to možda čak tridesetak sekundi. Dijelom je to bila oda mudrosti i veličajnosti Velikog brata, no još više čin autohipnoze, hotimično gušenje svijesti pomoću ritmične buke. Winstonu je postalo hladno u utrobi. Tijekom Dvominutne mržnje morao se naprosto pridružiti općem deliriju, no ovaj neljudski pjev »V-B!... V-B!« uvijek ga je ispunjavao jezom. Naravno da je pjevusho s ostalima: drugačije nije bilo moguće. Prikrivati svoje osjećaje, kontrolirati lice, raditi što i svi ostali bilo je nagonska reakcija. No bile su tu dvije sekunde kada ga je izraz u očima mogao izdati. I upravo se u tom trenutku nešto značajno dogodilo — ako se uopće dogodilo.

Na trenutak se našao oči u oči s O'Brienom. O'Brien je ustao. Skinuo je naočale i upravo ih je bio namještao na nosu svojim karakterističnim pokretom. No na djelić sekunde pogledi su im se sreli i tijekom cijelog tog trenutka Winston je znao — da, ZNAO JE! — da O'Brien razmišlja baš poput njega. Nepogrešiva poruka je prenesena. Njihova dva uma kao da su se otvorila, a misli kao da su kroz njihove oči potekle od jednoga do drugoga. »Slažem se s tobom«, kao da mu je O'Brien govorio. »Znam točno kako se osjećaš. Znam sve o tvom preziru, tvojoj mržnji, tvom gađenju. Ali ne brini, na tvojoj sam strani!« A zatim je bljesak inteligencije nestao, a O'Brienovo je lice postalo nečitljivo poput svih ostalih.

Bilo je to sve, a on već sad nije bio siguran je li se to uopće zbilo. Takvi događaji nikada nemaju nastavak. Služe jedino tome da u njemu raspiruju vjeru, ili nadu, da ima i drugih osim njega koji su neprijatelji Partije. Možda su glasine o raširenim podzemnim zavjerama ipak točne — možda Bratstvo zaista postoji! Bilo je nemoguće, unatoč beskrajnim uhićenjima, priznanjima i smaknućima, sa

sigurnošću znati da Bratstvo nije puki mit. Ima dana kada je vjerovao u to, ima dana kada nije. Dokaza nije bilo, osim ponekog kratkotrajnog nagovještaja koji je mogao, a i nije morao, nešto značiti: dijelova razgovora koje je načuo, črčkarija na zahodskim zidovima — jednom čak i, kada su se susrela dva neznanca, sitnog pokreta rukom koji je izgledao poput znaka prepoznavanja. Sve su to bila samo nagađanja: vrlo vjerojatno je sve umislio. Vratio se u svoj odjeljak više ne pogledavši O'Briena. Pomisao o nastavku njihova brzinskog kontakta jedva da mu je i prošla kroz glavu. Bilo bi to nezamislivo opasno čak i da je znao kako da se u to upusti. Na sekundu-dvije razmijenili su nepouzdan pogled, i tu je priči kraj. No čak je i to bio pamtljiv događaj, u toj zatočeničkoj samoći u kojoj su morali živjeti.

Winston se prenuo i uspravio. Podrignuo je. Džin mu se dizao iz želuca.

Pogled mu se opet usredotočio na stranicu. Otkrio je da je, dok je bespomoćno sjedio i razmišljao, također pisao, automatski. I to više nije bio isti onaj stiješnjeni, nezgrapan rukopis kao prije. Pero mu je sladostrasno klizilo po glatkom papiru, ispisujući velikim urednim tiskanim slovima — DOLJE VELIKI BRAT DOLJE VELIKI BRAT DOLJE VELIKI BRAT DOLJE VELIKI BRAT DOLJE VELIKI BRAT — redom, sve dok nije ispunio polovicu stranice.

I protiv svoje volje osjetio je ujed panike. Smiješno je to bilo, budući da ispisivanje tih riječi nije bilo nimalo opasnije od samog ishodišnog čina započinjanja dnevnika, no na trenutak je poželio istrgnuti okaljane stranice i u potpunosti odustati od pothvata.

Međutim, nije to učinio jer je znao da je besmisleno. Napisao on DOLJE VELIKI BRAT ili se od toga suzdržao, neće se ništa promijeniti. Nastavio s dnevnikom ili ne, neće se ništa promijeniti. Misaona će ga policija ovako ili onako uhvatiti. Počinio je — počinio bi ionako, čak i da nije perom dodirnuo papir — suštinski zločin koji je u sebi sadržavao sve druge. Zlomisao, tako su ga zvali. Zlomisao

nije nešto što se može vječno skrivati. Možeš ih uspješno izbjegavati neko vrijeme, čak godinama, no prije ili kasnije će te se dočepati.

Bilo je to uvijek noću — uhićenja su se bez iznimke odvijala noću. Nagli trzaj iz sna, gruba ruka koja te zatrese po ramenu, svjetla koja ti blješte u oči, obruč grubih lica oko postelje. U velikoj većini slučajeva nije bilo suđenja, kao ni izvještaja o uhićenju. Ljudi su jednostavno nestajali, uvijek noću. Tvoje se ime uklanjalo iz matičnih knjiga, svaki zapis o svemu što si ikada učinio se brisao, tvoje nekadašnje postojanje se poricalo, a zatim zaboravljalo. Ukinuli bi te, satirali: ISPARIVANJE, glasila je uobičajena riječ.

Na tren ga je obuzela nekakva histerija. Počeo je pisati žustrim neurednim švrakopisom:

*upucat će me briga me upucat će me u potiljak briga me
dolje veliki brat uvijek te upucaju u potiljak briga me dolje
veliki brat...*

Naslonio se, pomalo posramljen, pa odložio pero. Trenutak kasnije žestoko se trgnuo. Začulo se kucanje na vratima.

Već! Sjedio je tih poput miša, uzalud se nadajući da će, tko god to bio, možda otići nakon jednog pokušaja. Ali ne, kucanje se ponovilo. Najgore bi bilo odugovlačiti. Srce mu je udaralo poput bubnja, no lice mu je, zahvaljujući dugovječnoj navici, vjerojatno ostalo bezizražajno. Ustao je i teška srca zaputio se prema vratima.